

**NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING
IJTIMOIY MOSLASHUVCHANLIGINING PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI**

Shakarova Nafosat Shavkatovna

ISFT (International School of Finance Technology and Science)

universiteti psixologiya fani o'qituvchisi

Tel :+998948870611

mail:shakarovanafosat@gmail.com

Annotatsiya: Ijtimoiy moslashuv uzluksiz xususiyatga ega ekanligiga qaramasdan odatda, shaxsning o'z faoliyatini va o'zini o'rab turgan ijtimoiy davrasini tubdan o'zgartirish davrlari bilan bog'lanadi. Dunyoning rivojlangan mamlakatlari G'arbiy Yevropa, AQShda o'quvchi va talabalarning ta'lim muassasasiga moslashuvi, ijtimoiy faolligini oshirish, o'ziga ishonchni tarbiyalash dolzarb pedagogik vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarining oliy ta'limga pedagogik-psixologik moslashuvchanligi ayniqsa, nodavlat oliy ta'lim muassasasida tahsil oluvchi talabalarda moslashuvchanlikning holati haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'z: Moslashuvchanlik, oliy ta'lim, muhit, ijtimoiy psixologik holat, xarakter, psixologik, individual, stereotip, jamoat hayoti, kasbiy bilim, kasbga tayyorgarlik, shakllanish, kognitiv soha.

Ключевое слово: Адаптивность, высшее образование, среда, социально-психологическое состояние, характер, психологическое, личность, стереотип, общественная жизнь, профессиональные знания, профессиональная подготовка, становление, когнитивное поле.

Key words: Adaptability, higher education, environment, social psychological state, character, psychological, individual, stereotype, public life, professional knowledge, professional preparation, formation, cognitive field.

Ijtimoiy moslashuv - individning ijtimoiy muhitga doimiy faol moslashish jarayoni va bu jarayonning natijasi. Ijtimoiy moslashuv uzluksiz xususiyatga ega ekanligiga qaramasdan, odatda, individning o'z faoliyatini va o'zini o'rab turgan ijtimoiy davrasini tubdan o'zgartirish davrlari bilan bog'laydilar. Moslashish jarayonining ijtimoiy muhitga faol ta'sir etish ko'rinishi va muhitdagi maqsad va qadriyatlarni kelishuvchanlik bilan, passiv qabul qilish ko'rinishi bo'ladi. Ijtimoiy moslashuv shaxs ijtimoiylashuvining asosiy ijtimoiy-psixologik omillaridan biridir. Ijtimoiy moslashuvning samaradorligi ko'p jihatdan individ o'zini va o'zining ijtimoiy aloqalarini qanchalik o'xshash (adekvat) anglashiga bog'liq. Muhitga shaxsning

kirishib ketishi uning xulqi, faoliyati, muomalasi orqali sodir bo'lsa moslashishning mukammalligi vujudga keladi. Shaxsning katta yoki kichik guruhlar muhitiga moslashishi ishlab chiqarish. samaradorligini oshiradi, ta'lim-tarbiya jarayonini yaxshilashga hama sifatini takomillashtirishga yordam beradi.

Inson moslashuvining o'ziga xos xususiyati shundaki, bu jarayon insonning sotsializatsiyasi, xulq-atvorning ijtimoiy me'yorlarini o'zlashtirish jarayoni, "ijtimoiy dunyoga o'sish" bilan bog'liq. Aslida, ijtimoiy moslashuv sotsializatsiyaning eng muhim mexanizmi hisoblanadi. Ammo agar sotsializatsiya muayyan ijtimoiy sharoitlarda shaxsni shakllantirishning bosqichma-bosqich jarayoni bo'lsa, unda ijtimoiy moslashuv " tushunchasi nisbatan qisqa vaqt ichida shaxs yoki guruh ijtimoiy yoki hududiy harakat natijasida yoki ijtimoiy sharoit o'zgarganda paydo bo'ladigan yangi ijtimoiy muhitni faol ravishda o'zlashtirayotganligini ta'kidlaydi. Ijtimoiy moslashuv jarayoni kokkretik-tarixiy xususiyatga ega bo'lib, u shaxsga turlicha ta'sir qiladi yoki uni ma'lum bir vaqt kontekstida harakat mexanizmlarini tanlashga undaydi. Ijtimoiy moslashuv jarayoni uch darajada ko'rib chiqilishi kerak[14].

- jamiyat (makro muhit)-shaxsning va ijtimoiy qatlamlarning jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy va madaniy rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlariga moslashishi

-ijtimoiy guruh (mikro muhit) - shaxsning moslashishi yoki aksincha, ijtimoiy guruh bilan inson manfaatlarining nomuvofiqligi (ishlab chiqarish jamoasi, oila, o'quv jamoasi va boshqalar)

-shaxsning o'zi (ichki moslashuv) - uyg'unlikka, ichki pozitsiyaning muvozanatiga va boshqa shaxslarning pozitsiyasidan o'zini o'zi qadrlashga erishish istagi. Ijtimoiy moslashuv hamma davrlarda ham katta ahamiyatga ega bo'lgan. Dunyoning rivojlangan mamlakatlari G'arbiy Yevropa, AQShda qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish, o'ziga ishonchni tarbiyalash dolzarb pedagogik vazifalardan biriga aylanganligini ko'rsatmoqda. Ijtimoiy moslashish turli soha doirasida turlicha namoyon bo'lib, moslashuv jarayoni ham turlicha kechadi. Xususan ta'lim sohasida ayniqsa, oliy ta'lim sohasida pedagog hamda talabalarda muhitga moslashuv jarayonida qanday ko'rinishda namoyon bo'ladi. Rus psixologi I.V.Korovina fikriga ko'ra, oliy ta'lim muasassalarida talabalarning psixologik moslashuvi jarayonidagi muommolar quyidagi holatlarda yuzaga kelishini ko'rsatib o'tadi;

-o'quv faoliyati sharoitlariga moslashish (o'qitishning yangi shakllariga moslashish, bilimlarni nazorat qilish va o'zlashtirish, boshqa ish va dam olish rejimiga, mustaqil hayot tarziga va shunga o'xshashlar kabiga moslashishda namoyon bo'ladi);

-guruhga moslashish (hamkasblarni jamoaga kiritish, uning qoidalari, an'analarini o'zlashtirish);

-kelajakdagi kasbga moslashish (kasbiy bilim, ko'nikma va fazilatlarini o'zlashtirish) guruhga moslashish (hamkasblarni jamoaga kiritish, uning qoidalari,

an'analarini o'zlashtirish) kabilar. Shaxsni shakllantirishning eng muhim sohalariga asoslanib, oliy ta'lim muassasasiga yangi o'qishga qabul qilingan talabalarda ijtimoiy psixologik moslashuv jarayonida muommolar quydagi sabablar asnosida yuzaga kelishi haqida aytiladi:

- yangi ta'lim standartlarini, ta'lim jarayonidagi qoidalarni o'zlashtirish talabalarda kasbga tayyorgarlik, kasb layoqatini o'qishning shakllantirishga e'tibor qaratishga doir chora-tadbirlarni qo'llash;

- ilmiy faoliyatning yangi soha va turlaridagi o'qitish va o'qish;

- talabalar turar joyidagi yangi yashash sharoitiga moslashish va boshqalar.

So'nggi paytlarda ijtimoiy-psixologik moslashuv muammosi juda dolzarb bo'lib qoldi, bu bolalarni maktabga, talabalarni universitetda o'qishga, yosh xodimlarni yangi ish joyiga yoki vaqtincha ishsiz qolgan odamlarga moslashtirish va bu ajablanarli emas, chunki har qanday jamiyat, har qanday rahbar o'z ichki salohiyatini to'liq anglay oladigan odamlarga muhtojligi aniq va bunga faqat ichki, ruhiy qulaylik holatida bo'lgan odam erishishi mumkin. Insonning atrof -muhitga moslashishi, printsiplial jihatdan, doimiy jarayon bo'lib, molekulyar darajadan ijtimoiy darajaga qadar mutlaqo barcha darajalarda sodir bo'ladi. Ammo to'g'ridan-to'g'ri ijtimoiy moslashuvga kelsak, bu tushuncha odatda inson faoliyati va uning atrofidagi tub o'zgarishlar davrlari bilan bog'liq. Odatiy sharoitda, subliminal munosabat bilan boshqariladigan odam odatdagi, takrorlanadigan vazifalarni hal qiladi. U yangi sharoitlarga duch kelganda va barcha vazifalar u uchun odatiy emas (ya'ni ularni hal qilishning standart usullari yo'q), u yangi xatti-harakatlar algoritmini ishlab chiqishi, hayotiy muammolarni hal qilishning yangi usullarini topishi kerak. Buning uchun odam o'z harakatlarini iloji boricha safarbar qilishga intiladi, bu esa hissiy stressning kuchayishiga, xavotirning kuchayishiga va boshqa yoqimli holatlarning paydo bo'lishiga olib keladi. Universitetda o'qishga moslashish jarayoni juda murakkab va ko'p qirrali hodisa. Ba'zi baholarga ko'ra, u, qoida tariqasida, uchinchi kurs oxirida tugaydi, boshqalarga ko'ra, talabalar universitetda o'qishning birinchi yiliga moslashadilar, shuning uchun talabalarni moslashtirish muammosi ko'pincha birinchi kurs talabasi muammosi deb ataladi. Talabaning ko'nikishi, birinchi navbatda, o'rta maktab va universitetda o'qitish usullarining mos kelmasligi bilan murakkablashadi. Maktabga qaraganda boshqacha tarzda taqdim etilgan ma'ruzalarni etarli darajada tushunmaslik, kundalik nazoratning etishmasligi dastlab o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlari va farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin va ko'pincha umidsizlikka va o'z qobiliyatlariga ishonchni yo'qotishiga olib keladi. Turar-joy sharoitlarining o'zgarishi moslashishni sekinlashtiradi, shuning uchun norezident talabalar uchun moslashish ayniqsa qiyin. Moslashuv jarayoni, shuningdek, bitiruv va kirish imtihonlaridan so'ng, jismoniy kuchini tiklash uchun etarli vaqtga ega bo'lmagan yoshlar universitetga hissiy jihatdan charchaganligi, ko'pchilik ish qobiliyatining pasayishi, tez charchash va tashvish

darajasining oshishi bilan murakkablashadi. Birinchi kurs talabasi qanday texnikani o'zlashtirishi kerak, u yangi o'quv sharoitlariga tezda moslashish uchun birinchi navbatda nimani o'rganishi kerak:

- turli xil yozish usullarini o'rganadi;
- kitob bilan mustaqil ishlashni o'rganadi, ma'ruzalarga tayyorgarlik ko'rishni o'rganadi;
- ratsional yodlash va yodlash usullarini o'rganadi;
- ma'ruzalarda samarali ishlashni o'rganib, tushunib, mustaqil ravishda mashq qila olishni o'rganadi;

Shuni ham unutmaslik kerakki, moslashish jarayoni nafaqat o'quv faoliyatining yangi sharoitlariga moslashishni, balki yangi talabalar jamoasiga moslashishni ham o'z ichiga oladi. Dastlab, o'quv guruhi juda diffuz ta'limdir. Kelajakda u guruh rivojlanishining eng yuqori bosqichi sifatida jamoaga aylanishi kerak, ya'ni harakatlarning muvofiqlashtirilishiga erishiladigan va umumiy maqsadni amalga oshirishda va umumiy manfaatlarni amalga oshirishda bunday ongli o'zaro yordam amalga oshiriladigan jamoaga, bu erda har kim o'z jamoasi bilan faxrlanishni va uni begonalar oldida himoya qilish istagini his qiladi. Do'stlar bilan munosabatlarda odam boshdan kechiradigan ijobiy his-tuyg'ular, hissiy qulaylik hissi ham shaxsning moslashuvi omilidir. Shuning uchun, har kim o'zini kerakli, mazmunli va hamma sevadigan his qiladigan shaxslararo munosabatlar tizimini shakllantirishga intilish juda muhimdir. Universitetda o'qish boshlangunga qadar, bitiruv va kirish imtihonlaridan so'ng, ko'plab talabalar ish qobiliyatining pasayishi, tez charchash va tashvish darajasining oshishi kuzatiladi. Odatiy sharoitda, subliminal munosabat bilan boshqariladigan odam odatdagi, takrorlanadigan vazifalarni hal qiladi. U yangi sharoitlarga duch kelganda va barcha vazifalar u uchun odatiy emas, ya'ni u ularni hal qilishning standart usullariga ega emas, u xatti-harakatlarning yangi algoritmini, hayotiy muammolarni hal qilishning yangi usullarini ishlab chiqishi kerak. Birinchi kurs talabasi kelajakdagi kasbi bilan bevosita bog'liq bo'lgan fanlarni tezroq o'rganishni xohlaydi va unga uch yil davomida umumiy fanlarni o'rganish va bularning barchasi Katta muammolardan biri bu kichik kurs talabalarining past ko'rsatkichlari. Kirish imtihonlarining mashaqqatli marafonidan muvaffaqiyatli o'tganidan so'ng, birinchi kurs talabalari akademik ko'rsatkichlarni sezilarli darajada pasaytirdilar, ularning ba'zilari universitetdan chiqarib yuborilib, taniqli "birinchi kurs talabasi muammosi"ni keltirib chiqardi. Shu munosabat bilan talabalarni oliy maktab sharoitlariga moslashtirish muammolarini o'rganish alohida ahamiyatga ega [12,19,20].

Talabalarni universitetda o'qishga moslashtirish muammosining ob'ektiv va sub'ektiv sabablarini tahlil qilib, uning echimini talab qiladigan turli tomonlarini ajratib ko'rsatish mumkin. Bular o'quv faoliyatini etarlicha puxta o'ylanmagan tashkil etish

natijasida yuzaga keladigan tashkiliy jihatlar; talabalar salomatligi bilan bog'liq ko'plab muammolarni hal qilishni talab qiladigan valeologik; madaniy, yoshlarni axloqiy tarbiyalashning ko'plab mustaqil muammolarini ta'kidlaydigan. Muammoning psixologik va pedagogik jihatlari ta'limni tashkil etish shaklining o'zgarishi va aqliy madaniyatning pastligi bilan belgilanadi. Universitetda o'qishga moslashish jarayonida kognitiv faoliyatga psixologik tayyorlik muhim ahamiyatga ega. N. A. Zenkova [7] ta'kidlaganidek, abituriyentlarning ta'lim olishga tayyorligini baholashning mavjud tizimi aniq etarli emas. Nafaqat kognitiv, balki motivatsion va samarali tarkibiy qismlarni ham hisobga olish kerak. Motivatsion komponent talabalarni kognitiv faoliyatga undaydigan motivlar bilan belgilanadi. Yosh o'quvchilarning kasbiy niyatlari etarli emasligi ko'rsatilgan. Talabalarning ma'lum bir fan sohasini modellashtirish qobiliyati bo'lgan samarali komponent ham shakllanmagan. Kichik kurs talabalarini past mahsuldor o'quv uslublari bilan ajralib turadi, ular katta kurslarga psixologik to'siqlarni engib o'tish sharti bilan yanada samaraliroq bilan almashtiriladi [1]. B. G. Ananyevning so'zlariga ko'ra, o'smirlik davriga xos bo'lgan adaptiv jarayonlarning yosh-jinsiy qonuniyatlari – "xarakter va aqlni shakllantirishning Markaziy davri", o'quv jarayoni sub'ektlariga tabaqalashtirilgan yondashuvni nazarda tutadi. Talabalarning psixologik moslashuvining muhim omili shaxsiy o'sish inqirozidir. Shunday qilib, A. A. Tersakova birinchi kurs talabalarida shaxsiy rivojlanishning past darajasi haqida gapirishga asos bo'lgan ma'lumotlarni oldi [18]. Keyinchalik, O. I. Beloxvostova talabalarning shaxsiy rivojlanishidagi psixologik to'siqlar rolini o'ynaydigan omillarni aniqladi: o'z inertsiyasi, mas'uliyatsizligi, o'z-o'zini tarbiyalashning past darajasi, passivlik, o'qituvchilar tomonidan qo'llab-quvvatlanmaslik, boshqalarning dushmanligi Universitetda o'qishni boshlash talaba shaxsini shakllantirishdagi inqiroz bosqichi sifatida qaralishi mumkin. Taxmin qilish mumkinki, kech yoshlik davrida shaxsning ba'zi regressiv o'zgarishlari ro'y beradi, bu uning sezilarli qayta qurilishi bilan tavsiflanadi va shaxsiy ko'rsatkichlarning yomonlashishi bilan birga keladi. O'smirlik davrida maktabdan universitetga o'tish murakkab moslashuv jarayoni bo'lib, uning buzilishi talabalarning asab-ruhiy holatiga va umuman ularning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir qiladi. Moslashish jarayoni asosan birinchi kursda davom etadi, lekin, qoida tariqasida, bir yil ichida tugamaydi, balki ikkinchi kurs davomida davom etadi. Faqat uchinchi kursda talabalar to'liq o'zlashtiriladi. Moslashuv bosqichida sobiq maktab o'quvchilari kasbiy va o'quv jarayonining sharoitlari va mazmuniga moslashadi, yangi ijtimoiy rolni o'zlashtiradi, bir-biri bilan va o'qituvchilar bilan munosabatlarni o'rnatadi, etakchi faoliyat-o'quv va kognitiv-avvalgisidan sezilarli darajada farq qiladi. Talabaning ko'nikishi, birinchi navbatda, o'rta maktab va universitetda o'qitish usullarining mos kelmasligi bilan murakkablashadi. Maktabga qaraganda boshqacha tarzda taqdim etilgan ma'ruzalarni etarli darajada tushunmaslik, kundalik nazoratning etishmasligi dastlab

o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlari va farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin va ko'pincha umidsizlikka va o'z qobiliyatlariga ishonchni yo'qotishiga olib keladi. Turar-joy sharoitlarining o'zgarishi moslashishni sekinlashtiradi, shuning uchun norezident talabalar uchun moslashish ayniqsa qiyin. Universitetda o'qishni boshlash uchun, bitiruv va kirish imtihonlaridan so'ng, ko'plab talabalar ish qobiliyatining pasayishi, tez charchash va tashvish darajasining oshishi kuzatiladi. Odatiy sharoitda, subliminal munosabat bilan boshqariladigan odam odatdagi, takrorlanadigan vazifalarni hal qiladi. U yangi sharoitlarga duch kelganda va barcha vazifalar u uchun odatiy emas (ya'ni ularni hal qilishning standart usullari yo'q), u yangi xatti-harakatlar algoritmini ishlab chiqishi, hayotiy muammolarni hal qilishning yangi usullarini topishi kerak. Tabiiyki, universitetga kirish haqiqati stressli holatning sababi ekanligiga shubha yo'q. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, birinchi kurs talabalarining aksariyati uchun ular uchun mutlaqo yangi sharoitlar mavjud – bu jarayon og'riqli. Ular katta qiyinchiliklarni engib o'tishlari kerak, shu bilan birga o'rta maktabda to'liq etishmayotgan xarakter xususiyatlarini – qat'iyatlilik, qat'iyatlilik, qat'iyatlilik, mustaqillik, tashabbuskorlik, o'zini tuta bilish qobiliyatini namoyish etishlari kerak. Talabalarning moslashuvi haqiqatan ham murakkab hodisa bo'lib, xulq-atvor stereotiplarini va ko'pincha shaxsiyatni qayta qurish bilan bog'liq. Ba'zilar uchun bu jarayon muvaffaqiyatsiz tugaydi, buni talabalarning birinchi semestrlarida maktabni tashlab ketishlari tasdiqlaydi. jamoa va unda mavjud bo'lgan munosabatlardan qoniqish (psixologik iqlim); o'quvchilarning ta'lim va ijtimoiy faoliyatdagi faoliyatining namoyon bo'lishi. Moslashuv jarayonining muhim xususiyatlarini tushunish uchun quyidagi asosiy funktsiyalar ajratiladi; kommunikativ, motivatsion, yo'naltiruvchi, rivojlantiruvchi, kognitiv. Moslashuv jarayonining barcha ta'kidlangan funktsiyalari uning tuzilishi, ya'ni ijtimoiy rollar, ijtimoiy xulq-atvor shakllari va ijtimoiy aloqalar orqali amalga oshiriladi. Bir qator tadqiqotchilar, uning atrofdagi sharoitlarga moslashish qobiliyatini tavsiflovchi eng muhim shaxs sifati aql deb ataladi. L.N.Kornev intellektni moslashuvchanlik, omon qolish va muayyan ijtimoiy-madaniy hayot sharoitida muvaffaqiyatga erishish qobiliyati deb hisoblagan. Shu munosabat bilan, moslashish jarayoni faol moslashuvning etakchi omili sifatida aql bilan o'zaro bog'liq bo'lgan bir necha bosqichlardan iborat deb taxmin qilish mumkin. Moslashaolmaslikning bir necha sabablari mavjud bo'lib birinchi;

-Noto'g'ri ishlash. Talabalar ko'pincha darslarni uzrli sabablarsiz o'tkazib yuborishadi, universitetda o'qish tizimiga salbiy munosabatda bo'lishadi va shu sababli ko'plab o'quv fanlari bo'yicha vaqt topolmaydilar. Ba'zi birinchi kurs talabalari universitetga faqat oliy ma'lumot diplomini olish uchun kirganliklarini tan olishadi. Bunday munosabat o'rganishni istamaslik kabi muammoga olib keladi. Maqsad bitta, juda tor va natijada – tor doiradagi aloqa va hal qilinadigan muammolar, ommaviy amaliyotda bunday talabalarning 10 foizi aniqlandi. Ushbu guruhning odatiy vakili

ko'pincha darslarni uzrli sabablarsiz o'tkazib yuboradi, maktab fanlari bo'yicha bilimlar cheklangan va yuzaki, u deyarli tashabbus ko'rsatmaydi, aks ettirish darajasi past, sekin, sinfdoshlar va o'qituvchilar bilan muloqotda o'zaro tushunish yo'q, qo'pol, do'stona emas.

-passiv moslashuv Talabalar, go'yo "oqim bilan ketmoqdalar", ular asosan universitetda o'qish tizimiga befarq, shuning uchun ular zaif akademik ko'rsatkichlarga ega. Umuman olganda, ushbu guruh talabalari noto'g'ri joylashtirilgan birinchi kurs talabalariga qaraganda turli xil maqsadlarga va kengroq ijtimoiy va hal qilinadigan muammolarga ega, ammo faqat universitetdan tashqarida. Bunday talabalarning qariyb 60 foizi diplom olishning asosiy maqsadiga ega. Kuzatishlar va individual suhbatlar shuni ko'rsatdiki, ular maktab o'quv dasturiga yaqin bilimga ega, ammo bu etarli emas, yopiq, ziddiyatli vaziyatlardan qochishadi.

-faol moslashish. Ushbu guruh talabalari uchun o'zlarini to'liq amalga oshirish, o'z bilimlari, ko'nikmalari, ko'nikmalarini atrofdagi talabalar muhitining me'yorlari va qadriyatlariga muvofiq qo'llash muammosi qolmoqda. Ular universitetda o'qish tizimiga ijobiy munosabatni namoyish etadilar, barcha mavzularda o'z vaqtida bo'lishadi. Ular bir nechta asosiy maqsadlarga, keng ijtimoiy doiraga va hal qilinadigan muammolarga ega. Talabalarning o'rtacha 30 foizi faol ravishda moslashtirilgan. Faol moslashuv vakillari nafaqat o'qituvchilar, balki sinfdoshlar tomonidan ham hurmatga sazovor. Ular universitetda o'qish tizimiga ijobiy munosabatda bo'lishadi, ko'plab savollarga o'z nuqtai nazariga ega, mustaqil. Ular o'zlarini faol tutishadi, ijtimoiy muloqot va ijtimoiy munosabatlar ko'nikmalariga ega, doimiy ravishda tashabbus ko'rsatadilar, keng doiradagi muloqotga ega, yangi bilimlarni o'zlashtirishga intilishadi. so'z bilan aytganda, talabaning ijtimoiy-psixologik moslashuvining asosiy belgilari;

- umumiy aql va bilimni oshirish istagi,;
- o'z bilimlarini baham ko'rish qobiliyati;
- O'ziga va o'ziga bo'lgan ishonch;
- Maqsadlarga erishishda talabchanlik va qat'iyatlilik;
- O'z-o'zini hurmat qilish, o'zini va boshqalarni sevishtirish, tengdoshlar jamoasida munosib obro'ga ega bo'lish istagi;
- Xushmuomalalik, boshqalar bilan do'stona munosabatlarni o'rnatish va saqlash qobiliyati;
- Faol hamkorlik;
- Qarama-qarshi masalalarni hal qilishning nizosiz usuli, ularning va jamoaviy manfaatlar va ehtiyojlarni mohirona muvofiqlashtirish;
- yo'lingizdagi to'siqlarni konstruktiv ravishda engib o'tish qobiliyati;
- Sizning harakatlaringiz uchun javobgarlik.

•Xushmuomalalik, sezgirlik, boshqalarning xatti-harakatlariga sezgirlik, yordamga kelishga tayyorlik.

Bir nechta abituriyentlar o'qish oson bo'ladi deb o'ylashadi, ammo deyarli har bir kishi qiyinchiliklarni yengishni rejalashtiradi. Ular birinchi kurs talabalari o'qishni boshlashda oladigan ma'lumotlarning katta zichligi, yetishmasligi, vaqtni to'g'ri taqsimlash va materialni kerakli darajada o'zlashtira olish zarurati bilan bog'liq (ko'pchilik birinchi kurs talabalari buni yaxshi tasavvur qila olmaydi). O'quv jarayonini tashkil etishda nafaqat tashqi farqlar, balki ijtimoiy-psixologik ham paydo bo'ladi: o'zlari haqidagi oldingi g'oyalar qayta ko'rib chiqiladi; o'rganish haqiqati ko'pincha yangi ta'lim muassasasida (yangi ta'lim bosqichida) o'qitish g'oyalariga zid keladi va hokazo. Xulosa qilib shuni aytish kerakki, oliy ta'lim muassasiga talabaning moslashuvidagi muommolar muhitning o'zgarishi bilan bog'liq. Atrof muhitning ta'siri hamda yaqinlarning ta'siri bu jarayoning kechish tezligiga ta'sir etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Y.A.Aleksandrovskiy Ruhiiy buzilish holatlari va ularning kompensatsiyasi. M.: 1976 yil.
2. Ball G. A. Moslashuv tushunchasi va uning shaxs psixologiyasi uchun ahamiyati // psixologiya masalalari. № 1, 1989.
3. Berezin F. B. Insonning psixologik va psixofiziologik moslashuvi. L.: 1988 yil.
4. Vasilyuk F. E. Tajriba psixologiyasi. M.: 1984 yil.
5. E. V. Vitenberg Ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarga moslashishning ijtimoiy-psixologik omillari. Qarang:: 1994.
6. Insonning aqliy moslashuvi masalalari. M.: 1974 yil.
7. Gubachev yu.M., Iovlev B. V., Karvasarskiy B. D. va boshqalar. Inson normasi va patologiyasi sharoitida hissiy stress. L.: 1976 yil.
8. Kon I. S. Shaxsiyat sotsiologiyasi. M.: 1967 yil.
9. Kon I. S. Erta yoshlik psixologiyasi. M.: Ma'rifat, 1989.
10. Kon I. S. O'rta maktab o'quvchisi psixologiyasi: o'qituvchilar uchun qo'llanma. M.: Ma'rifat, 1980. 192 s.